

Міністерство освіти і науки України

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Юридичний факультет
Кафедра приватного права

Білостоцький державний університет
(м. Білосток, Республіка Польща)

The branch of the University of Bialystok in Vilnius
Faculty of Economics
(Lithuania)

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра трудового права

Правові виклики сучасності: захист прав людини в умовах пандемії

МАТЕРІАЛИ

**II Міжнародної науково-практичної онлайн конференції
22 жовтня 2021 року
м. Чернівці**

Чернівці

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
2021

УДК 342.7:[351.77:614.4](477)

П 685

Редакційна колегія:

Гетьманцева Ніна Дмитрівна, доктор юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри приватного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (голова);

Кіріяк Оксана Василівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри приватного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (відповідальний секретар);

Ярошенко Олег Миколайович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, проректор з навчально-методичної роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Бутирський Андрій Анатолійович суддя господарського суду Чернівецької області, доктор юридичних наук, професор;

dr hab. Mieczysława Zdanowicz, prof. UwB завідувачка кафедрою європейського права Uniwersytet w Białymstoku;

dr hab. Anna Doliwa-Klepcka, prof. UwB кафедра європейського права Uniwersytet w Białymstoku;

dr Elżbieta Majewska - Branch of the University of Białystok in Vilnius.

П 685

Правові виклики сучасності: захист прав людини в умовах пандемії : Матеріали II Міжнар. наук.-практ. онлайн конф. (Чернівці, 22 жовтня 2021 р.) / [редкол.: Н.Д. Гетьманцева (голова), О.В. Кіріяк (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. – 313 с.

ISBN 978-966-423-665-9

До збірника увійшли матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Правові виклики сучасності: захист прав людини в умовах пандемії» (Чернівці, 22 жовтня 2021 р.).

Редколегія не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалу, що подано у рукописах.

Для науковців, аспірантів та студентів.

УДК 342.7:[351.77:614.4](477)

ISBN 978-966-423-665-9

© Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021

Ольга Когут. Аналіз практики розгляду справ про порушення правил щодо карантину людей...	146
Людмила Кондрат'єва. Використання електронних доказів у цивільному судочинстві в період пандемії.....	149
Олена Конопельцева. Актуальні проблеми пенсійного забезпечення військовослужбовців.....	152
Ксенія Косяченко. Питання захисту права власності: поняття та способи.....	155
Наталія Кохан. Особливості організації роботи при надомній та дистанційній роботі.....	157
Олександр Кухарєв. Право на частку у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю як об'єкт спадкування	159
Ольга Кучма. Державна підтримка у країнах в період пандемії COVID-19.....	161
Леся Малюга. Окремі аспекти соціального захисту працівників митних органів в Україні.....	164
Олена Михайлюк. Особливості дотримання нормативно-правового припису з охорони праці при працевлаштуванні неповнолітніх осіб.....	166
Володимир Никифорок. COVID-19 як підстава звільнення від договірної відповідальності.....	169
Олег Орловський. Гарантування права на повагу до людської гідності в умовах карантинних обмежень.....	171
Тетяна Парпан. Запровадження дистанційної праці: нові можливості та виклики.....	173
Марина Поліщук. Карантин в Україні та захист прав людини.....	175
Наталія Процьків. Проблеми виконання договору оренди нерухомості під час дії карантину...	178
Олена Середа. До питання оптимізації державних форм захисту трудових прав в умовах пандемії.....	181
Людмила Сіньова. Дистанційне навчання в умовах пандемії.....	184
Оксана Стасів. Обмеження права на працю деяких категорій працівників в умовах пандемії...	187
Ірина Татулич. Гласність судового процесу в умовах пандемії.....	189
Дар'я Тихонова. Первинна професійна підготовка працівників поліції.	192
Олена Тищенко. Соціальна підтримка осіб з інвалідністю: проблеми в умовах пандемії.....	194
Ірина Ткачук. Проблеми фінансового забезпечення правозахисних громадських організацій в умовах пандемії.....	197
Ніна Троцюк. Відповідальність інтернет-посередників за порушення авторських прав.....	200
Тетяна Федорчак. Міжнародні організації в боротьбі з пандемією COVID-19.....	202
Світлана Фурса, Євген Фурса. COVID-19 в контексті захисту прав людини в Україні.....	205
Андрій Худик. Особливості працевлаштування неповнолітніх в умовах сьогодення.....	209
Тетяна Юзько. Теоретико-правовий аналіз права на життя та охорону праці працівників в умовах карантину.....	211

Трибуна Молодого Вченого

Лаура Бзова. Обмеження основних прав особи в умовах пандемії: роль конституційних судів....	214
Богдан Вапнярчук. Науковий працівник як спеціальний суб'єкт трудового права.....	217
Олександра Войцишина. Теорії сутності дисциплінарної відповідальності.....	219
Інна Вольська. Управління пандемією COVID-19 та відступ від прав і свобод: чи слід використовувати статтю 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод?.....	221
Олена Гостюк. Загальна декларація прав людини як фундаментальна основа міжнародних стандартів.....	223
Олександр Зінченко. Щодо трудових відносин осіб, які працюють поза місцезнаходженням роботодавця.....	226

Володимир Никифорак,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри приватного права.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)
vol.nykyforak@chnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-1897-495X

COVID-19 ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ДОГОВІРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Унікальність цивільно-правової відповідальності зумовлюється презумпцією вини (винуватості особи). З одного боку цю презумпцію прийнято вважати однією з важливих процесуальних гарантій захисту основних прав та свобод людини, використання якої опосередковано багатьма нормами Конституції України. Натомість з другого боку, згідно ст.614 ЦК України особа презюмується винною в разі невиконання чи неналежного виконання договірних зобов'язань. Таким чином, презюмований факт – це факт вини особи. Щоб спростувати цей факт, цю презумпцію, особі необхідно довести, що вона вжила всіх можливих і залежних від неї заходів стосовно належного виконання зобов'язання, і лише тоді буде вважатися невинуватою.

Однією з можливих підстав, якою можна спростувати вину є «форс-мажор», або в розумінні ЦК України «непереборна сила». Тлумачення положень ст.263ЦК України дає можливість стверджувати, що непереборною силою є надзвичайна або невідворотна за певних умов виконання договору подія. Посилання на непереборну силу як на підставу звільнення від цивільної відповідальності знаходимо в багатьох приписах, які стосуються різних видів договірних зобов'язань (ст.ст. 679, 879, 906, 922, 950, 1043 ЦК України). В свою чергу зміст поняття «форс-мажор» розкривається в ст.141 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні», де зокрема зазначено, що форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами. Однією з таких підстав закон визначає карантин, встановлений Кабінетом Міністрів України. Ця підстава була введена до переліку форс-мажорних обставин Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17.03.2020 р.

Однак чи можна карантин вважати безумовною підставою для звільнення від договірної цивільно-правової відповідальності? Однозначної відповіді на це питання дати неможливо, оскільки в кожному конкретному випадку сторона, яка потрапила під дію форс-мажорних обставин, повинна довести причинно-наслідковий зв'язок між карантинном і своєю неможливістю виконати договірне зобов'язання [1, с.6].

Загалом форс-мажорні обставини, що виникли на території України, засвідчує відповідним сертифікатом Торгово-промислової палати України (далі – ТПП України), за винятком випадків, коли сторони договору визначили уповноваженим органом із засвідчення форс-мажорних обставин безпосередньо регіональну ТПП. Порядок видачі сертифікатів регламентується Регламентом засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), затвердженим Рішенням президії ТПП України від 15.07.2014 р. Отже, сторона може бути звільнена від відповідальності за договором тільки у випадку, якщо вона надасть відповідний сертифікат ТПП своєму контрагенту.

У зв'язку зі спалахом COVID-19 в Україні, ТПП спростила процедуру отримання сертифікатів про форс-мажорні обставини. Щоб отримати такий сертифікат, зацікавлена сторона повинна в електронній формі подати до ТПП заяву із підтверджуючими документами та зазначенням причинно-наслідкового зв'язку між карантинном та неможливістю виконання відповідного зобов'язання. Подаються окремі заяви щодо кожного договору, який не може бути виконаний у зв'язку з дією форс-мажорних обставин.

До заяви додаються наступні документи:

1) належним чином (за підписом відповідальної особи і печаткою заявника) завірена копія договору, контракту, угоди тощо (з усіма додатками, змінами та доповненнями, специфікаціями, якщо

такі були укладені), копія нормативного акта, яким передбачено зобов'язання, документ, що підтверджує його періодичність, термін настання, обсяг;

2) дані заявника про обсяг виконаних зобов'язань за договором, контрактом, угодою тощо або відповідно до акта органів державної влади;

3) дані заявника про невиконані зобов'язання за договором, контрактом, угодою тощо або відповідно до акта органів державної влади, які неможливо виконати через настання форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили); документ, що підтверджує повідомлення іншої сторони про настання форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили);

4) оригінали документів компетентних державних органів, що підтверджують факт обставин, на які посилається заявник, день їх настання.

Залежно від складності та обсягу документів заява розглядається протягом 7 робочих днів із дня звернення суб'єкта господарської діяльності, а якщо заявником є фізична особа – протягом 21 робочого дня із дня її звернення (п. 6.7. Регламенту).

Слід звернути увагу і на вартість послуг ТПП стосовно засвідчення обставин форс-мажору. Так, за видачу сертифікату про засвідчення форс-мажорних обставин, якими унеможливлено виконання зобов'язань за договорами, укладеними між резидентами України стягується плата у розмірі 5180.40 грн. (для суб'єктів малого підприємництва – 3330.00 грн.), між нерезидентами – 11840.40 грн. В разі терміновості вартість послуг зростає вдвічі, а за оформлення сертифікату іноземною мовою – втричі.

Цікавими, на нашу думку, є статистичні дані стосовно того на скільки частими є звернення учасників договірних зобов'язань до ТПП стосовно оформлення сертифікатів про форс-мажор. Так, згідно даних, які містяться у щорічних звітах ТПП у 2018 році таких сертифікатів було видано 186, у 2019 році – 372, а у 2020 році – 2111 (при цьому кількість звернень за сертифікатами становила 5056!) [2].

Якщо ж у договорі питання про форс-мажор не врегульовано, то заінтересована сторона може посилатися знову ж таки на ст. 617 ЦК України, адже особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили [3]. Окрім цього, для аргументації позиції слід посилатися на ті нормативно-правові акти та дії органів влади, які унеможливили виконання договірних зобов'язань. Зокрема мова йде в першу чергу про Закон № 530, а також про Постанову КМУ від 11.03.20 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19».

Остаточню відзначимо, що посилання на форс-мажорні обставини не звільняє сторону, яка потрапила під дію форс-мажорних обставин, від виконання її договірних зобов'язань. Така сторона може бути звільнена лише від цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання зобов'язання, тобто від обов'язку відшкодувати заподіяні збитки, сплатити штраф, пеню. Натомість деякі договори також надають сторонам право на одностороннє дострокове розірвання договору без застосування штрафних санкцій, якщо основна мета укладення договору більше не може бути досягнута у зв'язку з дією форс-мажорних обставин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кацюба К., Конюхова М. Форс-мажор як підстава звільнення від цивільно-правової відповідальності. Підприємництво, господарство і право. 2020. №1. С.4-10.
2. Щорічна звітність Торгово-промислової палати України. Звіти за 2018-2020 рр. URL: <https://ucci.org.ua/about/shchorichna-zvitnist>
3. Титаренко Д. COVID-19: як бізнесу правильно посилатися на карантин як на форс-мажор? Вісник. Офіційно про податки. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100017024-covid-19-yak-biznesu-pravilno-posilatisya-na-karantin-yak-na-fors-mazhor>